

„Élet” — 3400-ból

— Kik jogosultak rendszeres szociális segélyre? — kérdeztük a megyei tanács munkatársait, Bábinszki Gábornét és Szekeresné Makra Ipolyát.

— A rászorultság feltétele, hogy megélhetést biztosító jövedelemmel, megfelelő nyugellátással, tartásra kötelezett hozzátartozóval, valamint készpénzvagyonnal ne rendelkezzen a kérelmező.

— Ezek közül a tartásra kötelezés a legkényesebb...

— Mi is túl alacsonynak tartjuk azt a 4200 forintos egy főre jutó jövedelemhatárt, amely felett már valamilyen mértékben kötelezni lehet támogatásra a hozzátartozót. Két pályakezdő fiatal ebből a pénzből még nem nagyon lubickolhat. Egyébként a szülők polgári peres úton érvényesíthetnék ezt a jogot, amire csak nagyon kevesen vállalkoznak.

— Ha valaki megfelelt minden „követelménynek”...

— ...akkor jövedelmét automatikusan az általunk megállapított minimumra egészítjük ki. A 70 éven aluliaknál például 3440 forint.

— Közel ennyi a legkisebb nyugdíj is!

— Nehezményezik ezt a munkában megőszült idős emberek is...

— Akadnak, akik soha nem kopogtatnának be önhöz!

— Ilyenek a falun élő idős emberek. A védőnő, a körzeti gondozónő hivatalból is kezdeményezheti a segítséget.

— Meddig tart a megszerzett jogosultság?

— Ameddig a feltételek fennállnak. Ötvenre kötelesek vagyunk felülvizsgálni.

— Nem lehet valami hálás feladat!

— Valóban nem az. Különösen a rendkívüli segély odaítélése igényel nagy figyelmet. A szubjektivitás teljesen nem zárható ki, de ennek óriási a társadalmi kontrollja. Több mint tízezeren kaptak tavaly rendkívüli segélyt, összesen 27 ezer alkalommal.

— Hogyan győznek ennyi rendkívüli kérelmet?

— Néha nagyon nehezen. Februárban, a gyógyszerár-emelést követően volt az első nagyobb hullám. Ezt áprilisban követte a második, amikor megszűnt a hozzátartozók tartási képességének vizsgálata. Sokan megálázónak tartották, hogy gyermekeiknél környezettanulmányt végezzen a tanács.

— Eddig csak az idősekről volt szó!

— ...pedig a szegények jelentős része a nagycsaládok, a fiatalok között található. A munkanélküliség várható növekedése csak tovább fogja bővíteni ezt a kört.

Csökkenő szemérmesség

A háromezer lelket számláló Ruzsa tanyavilága igen kiterjedt. A tanyák egy része a mezőgazdasági kistermelés bázisa, egy másik néhány mára a városiak nosztalgiját, „szolgáló” hétvégi házává lényegült, a leginkább elhanyagoltakba bekopogva magányos idős emberekkel találkozunk. A magára maradtok gyakran jár egyben a szegénységgel, betegséggel. A gondok mérseklésére 2 éve gondozási központ működik. Tevékenysége: szállást biztosító idős klubja, 20 ember részére, „nappali” idős klubja, házi szociális gondozás és szociális étkeztetés. Mindez 12, a társadalom lelkiismeretét megtestesítő munkakört jelent.

Böröcsök Andrásné, a területi gondozók egyike:

— Munkánk zömét — rám minden 3. héten jut a sor — az ebédkihordás jelenti. Fél tizenkettőtől fél háromig eltart. A közel félszáz „területi gondozott” felkeresése. Ugyanakkor felszedjük a következő napi bevá-

sárlási megrendelést is. A folyamatosság itt nagyon fontos. Ahol még hűtőszekrény, sőt villany sincs, ott tőlünk várják a romló élelmiszereket, tejtermékeket. S ami még ennél is jobban hiányzik, a jó szót és figyelmet.

A magány és szegénység hivatalosan ott vág egybe, ahol a havi jövedelem a három és fél ezer forint körüli összeg alatt marad. Az ennél „gazdagabb” magatehetetlen — térítésköteles.

A tanács által adható rendszeres szociális segély tavaly 831 ezer forint volt, s ezt 31 embernek fizették ki. Az igénybevevők zöme idős ember. A 838 ezer forint eseti segélyből 135-en részesültek, ebből 100 a 60 éven felüli.

Tavaly még az eseti segélyeknek több mint kétharmadát „kérés nélkül”, a figyelő hálózat segítségével osztották ki. A gazdasági helyzet romlását jelzi az a tény, hogy sokan kezdik elveszíteni szemérmességüket, s kéri is e juttatásokat.

Klub a sekrestyében

— Kétarcú városrész Fej-sőváros — mondja Mátyás János felsővárosi káplán —, a régi, öreg utcákban idős emberek, az új lakótelepen zömében fiatalok élnek. Más-más a gondjuk, de a szegénység egyformán sújtja őket. En nemcsak anyagi, de szellemi, lelki szegénységet is felfedezni vélek. A nincstelenség, magányossá, visszahúzódomá teszi az embereket. Szégyellik is, de mozgásterük sincs a hiányzó forintok miatt.

— Mit tehet az egyház?

— Sokáig nem számítottak rák a szociálpolitikai gondok megoldásában. Mostanában az állam maga szorgalmazza, vegyünk mi is részt a gondoskodásban. Szívesen, de miből?

Például?

— A tanács kérésére fel-mértük, kinek van négy-ezer forint alatti nyugdíja. Ők a mi közvetítésünkkel kaptak némi segítséget a tancsától. Sokat jelent az is, hogy rendszeresen látogatjuk az idős, beteg embereket. Nyugdíjasklubot is létrehoztunk, a sekrestyében péntekenként beszélgethetek, teázhatnak.

— Hogyan fogadják a segítséget?

— Sokan csak az egyházban biznak. Hivatalos látó-

gatót be sem engednek a lakásba. A fiatalok is sok-szor elmondják az esküvő előtti jegyesoktatáson: reménytelennek érzik a helyzetüket. Ma már szinte lehetetlen a lakásra való összegyűjtés. Meghúzódoma a szülőknél, azután szétesnek a családok, tönkremegy a házasság. Az idősök keserűen gyónják meg olykor, a nincstelenség nyomja a családi hangulatra is a bélyegét. Nem egyszerűen nélkülözésről, hanem egy sivar, lelketlen életformáról is szó van ilyen esetekben.

A lelki segítségen túl egyelőre nem sokat tud tenni az egyház. Maga is szegény, mint a templom egerre. Évekkel ezelőtt született egy olyan gondolat, hogy Szegeden is kellene egyházi szociális otthon. Helyiség nincs, pénz nincs. Emberek pedig akadnának. Jó szándékú, segítőkész állampolgárok.

Visszafelé végigsétálva a Zárda utcán, furcsa érzés keríti hatalmába az embert. Milliós villák, udvarban álló Opelek, Mercedesek.

A tömeges szegénység mellett egyre inkább jelen van a gazdagság is...

Közpénzen — olcsót

Amikor Ruzsára mentem, kerültük egymást a tanács szociálpolitikai ügyintézővel és a gondozási központ vezetőjével. Ők épp a Marx térre tartottak, a Deltex ideiglenes pavilonjába, olcsó ágyneműért. A rakartúzt után itt „felpénzért” árulták a kis hibás cikkeket. Ez a hiba elnézhető, hisz olykor csak anyit jelent, hogy a csomagoláson egy koromszemese található. Már voltak itt egyszer, próbára vettek ezt-azt. Odahaza tüzetesen megnézték a holmikat, s úgy döntöttek, érdemes megismételni a beszerzőtúrát. A közpénzen spórolás is haszon, főként ha máshogyan nem is telne a vásárlásra.

Légvár vagy otthon?

Ezen a kérdésen rágódik mostanság Acsai Varga József és felesége. A csorvai tanyasoron laknak, de a faluban is készül a ház. A téprens oka: elfogyott a pénz. A felvett kölcsönök miatt tartani kellene a novemberi határidőt. Túl az elköltött millió, százezrek jelentik az akadályt, hogy az álom valóra váljon.

A feleséget találom otthon. A paradicsomot kapálta, hát-ha épp ez lendít majd egy kicsit a pénzszerzésen.

— A portát még mint fiatal kiszesek, kedvezmény-nyel vettük. Gondoltuk, majdcsak összejön a házra való. Közben született két gyerek — most az egyik szakközépbe indul, a másik nyolcadikos lesz. Itt élünk a tanyán, a szülői házban. Erre is költeni kellett, hogy emberi körülmények között élhessünk. Kutat kellett furni, láttuk, anélkül itt nem terem a föld. A faluban az építkezés csak halasztódott, évente fizettük a bírságot a beépítési kötelezettség elmulasztása miatt. Aztán megszületett 1986-ban a harmadik gyerek. Így már 400 ezer forint támogatás járt rájuk, gondoltuk, kicsoda nagy pénz ez, ha most nem merünk belevágni az építkezésbe, akkor soha.

— Erre még felvettünk 540 ezer forint kedvezményes kölcsönt 35 évre, s még százezer kamatmentes tanácsai és munkahelyi kölcsönt. Belegondolni is szörnyű, mi lesz ha jön a rebesgetett kamatemelés! A mi keresetünk, a közben eladott két téhén ára, a ház körül termett javaink is szépen beelszordogáltak. Nincs nagy rokonság, így házilágosan csak kevés munkát tudunk elvégezni.

Eladósodva, támogatva így fest az út a családi házhoz jöltébe. Gürcölhetnek egy életet, ha bútort, szőnyeget is szeretnének belé, s netán be is akarják fűteni. Nem szegények ők, csak erőt meghaladó az erőfeszítés, amire vállalkoztak. Csak felúton ne kelljen feladniuk.

„SZÓT SE TOVÁBB! ADJ ENNI, LAKÁST, TAKARÓT A SZEGÉNYNEK. EMBERI MÉLTÓSÁG ÖNMAGA JÁRUL EHEZ.”

(Schiller)

„Éhe kenyérnek,...

...éhe a Szónak, éhe a Szépnek...” — írhatná ma is Ady De haj-e valóban bennünk?

Építőipari vállalat közművelődési igazgatója medítál arról, milyen következményei vannak a szociális kondíciók romlásának: „Az emberek ma már megdöglőnek, hogy mozigéget vegyenek, vagy szalonát... A könyvtárainkba beiratkozott olvasók száma stagnál... Hogyan győzzük meg a tízezer forint körüli kereső építőipari segédmunkásokat a tanulás fontosságáról, mikor az ő szemükben a szegénységet a rosszul fizetett értelmiségiek testésítik meg... Azt tapasztaljuk az építőiparban dolgozó, legáltalában korosztályok körében, hogy a képzetlenség és a tudatlanság — soha nem látott méretekből — újratermelődik. Robbanásszerűen növekszik azoknak a száma, akik még a nyolc általánost sem hajlandók elvégezni...”

Segíteni a családot, a leszakadókat!

Hogyan látja, itéli meg a szegénység problémáit és ezzel kapcsolatos tennivalókat a társadalomkutató? Erről kérdeztük Kissné Novák Éva kandidátust, a József Attila Tudományegyetem docensét.

— A szegénységet rendszerként kell megközelítenünk. Valamennyi elemét, összetevőjét vizsgálnunk és mozdítanunk kell. Nem elég csak a szociálpolitika, a segélyezés felől közelítenünk, ahogy eddig tettük.

Napjainkra a szegénység helyszínei eltolódtak. A korábbi, az úgynevezett falusi szegénységnek mára erősebb a városban tapasztalható elszegényedés, ami majdhogynem sokkhatású, hiszen a városban ellehetetlenülő emberek nincs módja a kompenzációra (például alapvető élelmiszerei saját megtermelésével). Másrészt szertartam a szegénységstudat is „látványosabbá” vált. Depriváltak érzik magát például az a szellemi munkát végzett ember, aki nyugdíjasként a minimális betűigényét nem képes kielégíteni, mert nem tudja megvenni az újságokat, a folyóiratokat.

Súlyosbítja a helyzetet az, hogy lassan az emberek jelentős részének kezdene elkopni a tartalékai. Pluszmunkával, nagyobb erőfeszítéssel sem tudják tartani a korábbi évek jobb élet-színvonalát, csúsznak lefelé, gondjaik egyre feszítőbbek. A feszültség a mi megyékben talán azért nem érezhető még markánsab-

„A szegénység összetett probléma, nem pusztán a megélhetési költségek felől kell közelíteni. A szegénység nyilvánvalóan a körülményekben, az anyagi adottságokban, az életfeltételek változtatási lehetőségeiben, az iskolázottságban, az elérhető és megszerezhető kulturális színvonalban olyan minimális adottság, amely gyakorlatilag az ebbe a rétegbe tartozó embereket úgyszólván képtelenné és lehetetlenné teszi, hogy saját erejükből változtassanak a helyzetükön.”

ban, mert itt egyelőre kevésbé jelentkeznek a munkanélküliség problémái, mint más régiókban. Az én prognózisom szerint nálunk ebben a vonatkozásban várhatóan a fiatal generáció helyzete fog robbanni.

A teendők sorában — tárgabbra tekintve — alapvető fontosságúnak és sürgősségűnek tartom egész szociálpolitikánk újragondolását. A szociálpolitikának a családot kellene megtenni a centrumává! Ez azt jelentené, hogy a szociális gondoskodásnak és gondozásnak nem az egyéneket, hanem a családot kellene kezdettől fogva az utolsó stádiumig valamilyen módon célba venni, és ezt az elvet érvényesíteni mindenféle intézkedésben. A támogatásoknak olyan rendszerét kidolgozni, hogy a családok együtt maradjanak, anyagi okok miatt ne hulljanak szét. Meg kellene teremteni például a nők rész-munkaidőben való foglalkoztatásának lehetőségét. Ezzel ki lehetne védeni a munkanélküliség egy részét, másrészt meg lehetne teremteni annak lehetőségét,

hogy a nők inkább lehessenek anyák, feleségek, háziasszonyok, azaz a családról gondoskodók. Sokat tehetnek a családi válságtudatunk ellen is.

A megelőző segítség rendkívül fontos az elszegényedéssel fenyegetett, a veszélyeztetett társadalmi rétegeknek, csoportoknak is. A halmozottan hátrányos helyzetűeknél, a lumpenelemeknél, az alkoholistáknál, a bűnözésre hajlamosoknál, a cigányoknál. Hogy elkerülhessük a társadalmi bűnbakkeresés pszichózisát, illetve a bűnözés növekedését, ami sajnos reális veszély. A tapasztalatok azt mutatják például, hogy a megyében, ahol van elég lehetőség alkalmi, segéd- és betanított munkára, ott a lumpenelemekkel kevesebb baj van. De a jövőben éppen az ilyen munka lesz kevesebb. Sajnos, elképzelhető, hogy a csökkent munkaképességűeknek sem lesz elég lehetőségük a jövedelemszerzésre. Veszélyeztetett réteg továbbá az állami gondozásban nevelkedő, akiknek többsége lelkileg

is sérült, az intézetből kikerülve, nem tud mit kezdeni az önállóságával. Potenciálisan a lecsúszók közé tartozik a pályára álló fiatalok jó része, akik a kezdés nehézségein nem tudnak úrrá lenni. A kormányban és a pártoknak ki kell találniuk érdekükben valamit, mert egy nemzedéket nem lehet elveszíteni.

Meggyőződésem, hogy a jelenlegi gazdasági-társadalmi kiutatlanságból — s benne a szegénység problémáiból — egy modellváltás, egy alapvető modernizáció vezet ki bennünket. A modernizációt rendszerként tekintem, amelybe gazdasági, politikai modernizációt, az infrastruktúra, az értérendszer modernizációját sorolom. Ennek során — a gazdasági váltás időszakában — a leszakadó rétegek átmene-tileg növekedni fognak. A hatékonyabb gazdasági működés következtében viszont több pénz, amelynek eredményeként egy jobban működő szociálpolitika teremthető meg. A szociálpolitikának arra kell elsősorban irányulnia, hogy ezeket a leszakadó rétegeket vegye körül. Az önhibájukon kívül leszakadókat pedig ösztönözze differenciált lehetőségek biztosításával (például iskolázással, átképzéssel) a felzárkózásra. En amellet vágyok, hogy anyagi erőforrásainkat ne elsősorban segélyezésre, hanem a felzárkóztatás és az új lehetőségek megteremtésére fordítsuk.